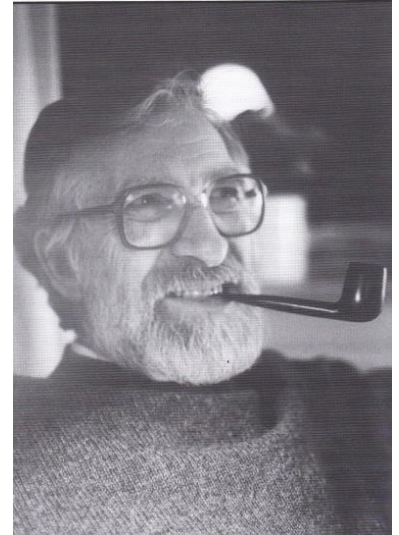

Velfærdsstaten - mål eller middel?

Om socialrådgivernes diskussion om meningen med velfærdsstaten og kulturens betydning 1957-63

af Elsebeth Mortensen, socialrådgiver, Broby 2020

Tilegnet Ole F. Hermansen, 1932-2020, rektor for Den sociale Højskole i Århus 1966-93

Forhistorien

I 2006 fortalte Ole Hermansen mig i forbindelse med interview til bogen ”Indignation og Vision”, om tiden 1957-61 med Julius Bomholt som socialminister. Han fortalte, at Julius Bomholt var en meget visionær socialminister. Det var en stor overraskelse for mig, der kun kendte til Julius Bomholt som kulturminister.

Ole Hermansen var uddannet som socialrådgiver i 1957 og havde været en engageret og aktiv studerende. Han fortsatte som aktivt medlem i Dansk Socialrådgiverforening, ivrig skribent i fagbladet *Socialrådgiveren*, medlem af redaktionen og ansvarshavende redaktør fra 1961- 63.

Ole Hermansen fortalte, at Julius Bomholt stod bag det kvalitetsløft af uddannelsen, som skete med studieordningen fra 1961, hvor faget teori og metode i socialt arbejde for første gang fik form, og Den sociale Skole kom til at hedde Danmarks sociale Højskole. Bomholt, der havde været undervisningsminister, før han blev socialminister, havde store visioner om DsH som en af flere skoler over hele landet med den højeste uddannelse inden for det sociale område. Men, sagde Ole Hermansen, alt dette gik i dvale, da Bomholt blev kulturminister i 1961.

I uddannelses- og socialrådgiverkredse var man stolte af den nye studieordning, som var og blev betragtet som et kæmpe fagligt løft og samtidig et statusløft. I 2010 fortalte Inger Petersen Davis, at hun og rektor Robert Watt Boolsen på DsH i Kbh. i 60'erne talte sammen om en kandidatuddannelse på DsH. Det blev i første omgang til et etårigt Årskursus, der startede i 1968, (men kom først i gang i 1969) og først i 1992, kom kandidatuddannelsen.

Foredrag i 2019

Da jeg i efteråret 2019 hørte et foredrag om ”Meningen med velfærdsstaten. Da litteraturen tog ordet - og politikerne lyttede” af Lasse Horne Kjældgaard, professor i litteratur ved Roskilde Universitet, blev jeg mindet om Bomholts dobbeltrolle som først socialminister i 1957 og derefter kulturminister fra 1961.

Jeg blev optaget af, om der i samme periode var et parallelt spor i socialrådgivernes historie? Havde socialrådgiverne også diskuteret meningen med velfærdsstaten, og havde de knyttet forbindelse mellem socialt arbejde og litteraturen og kunsten? Lyttede socialrådgiverne til forfatterne/kunstnerne? Det vil jeg undersøge og beskrive i det følgende, hvor fagbladet *Socialrådgiveren* er en vigtig skriftlig kilde.

I Lasse Horne Kjældgaards doktorafhandling fra 2018 med samme titel som ovenstående foredrag er der en længere historisk udredning af begrebet velfærdsstat. Velfærdsstat var efter krigen i mange år et kontroversielt begreb også i socialdemokratiske kredse. Mange meningsdannere, politikere og kunstnere havde et ambivalent forhold til begrebet. Velfærdsstat var tidligt blevet kaldt velstandsstat, senere vrængende kaldt skidtfærdsstat, barnepigestat, formynderstat m.m., og konservative politikere og forfattere talte om velfærdsstat som en forlængelse af socialisme. I 60'erne og 70'erne kommer kritikken af velfærdsstaten også fra venstrefløjten, som taler om kapitalismens velfærdsstat. Villy Sørensens ”Formynderfortællinger” er fra 1964.

De 79 intellektuelle

Diskussionen om målet med velfærdsstaten var i slutningen 50'erne i fuld gang i den politiske offentlighed, men accelererede yderligere i januar 1957, da 79 intellektuelle henvendte sig til den Socialdemokratiske kongres med et oplæg om velfærdsstatens udvikling og bekymring for, om den øgede fritid og velstand ville betyde ”yderligere vækst i det passive kulturliv eller i en aktivisering og selvstændiggørelse af det enkelte menneske. Og løsning af samfundsspørgsmålene”. Og senere i oplægget: ”Og selvom det er nødvendigt i særlig grad at fremme den teknisk-naturvidenskabelige forskning, må man også her være faren for ensidighed bevidst og ikke svigte de humanistiske og sociale videnskaber og den kunstneriske skaben i alle dens former”. Der er ingen socialrådgivere blandt de 79, men Mødrehjælpens direktør og tidligere leder af socialrådgiveruddannelsen m.m.m. Vera Skalts var én af dem, og en række gode venner af socialrådgiverfaget: Hal Koch, Poul Dam,

Kirsten Auken, Henning Friis, Jørgen Dich og Svend Heinild var medunderskrivere.

Der er ingen tvivl om, at disse folk med deres henvendelse har givet genlyd på kongressen og i offentligheden. Og der er heller ingen tvivl om, at socialrådgiverne også har hørt dem eller hørt om dem. Socialrådgiverforeningen havde fået ny ung formand Erik Andersen i juni 1956. Erik Andersen skriver ved "Årsskiftet", januar 1957, at foreningen "fremover vil føre en mere udadvendt politik ved deltagelse i tidens sociale debat. Ingen er vel nærmere til at pege på brist og mangler i den sociale lovgivning og foreslå ændringer, end vi." Med generationsskiftet i ledelsen i Socialrådgiverforeningen lægges op til en mere udadvendt politik. Foreningen vil være mere synlig, vil have mere gang i den!

Makkerskabet

Viggo Kampmann udtaler i sommeren 1960 i et interview i Information: "Jeg interesserer mig faktisk ikke så voldsomt meget for politik." Han interesserede sig for bredere kulturelle emner, modernistisk litteratur samt moderne eksistensfilosofi. Viggo Kampmann havde været en meget dygtig finansminister fra 1953-60. Det var ham, der havde konstrueret finansieringen af "folkepension til alle" i 1956, som var starten på den moderne velfærdsstat og første skridt på vejen mod 70'ernes Socialreform. Kampmann og Bomholt knyttede bånd på mange områder politisk og privat, og det var i Kampmanns statsministertid 1960-62, at Julius Bomholt i 61 blev udnævnt til landets første kulturminister.

I bakspejlet må man sige, at makkerskabet Kampmann – Bomholt skabte en fantastisk udviklingsperiode for socialrådgiverfaget, ny sociallovgivning og institutioner for både forskning, uddannelsen og praksis - en periode som nogen har kaldt fagets guldalder!

Socialrådgiveren 1957-63

Det var Ole Hermansen, der satte mig på sporet af Julius Bomholt som visionær socialminister, og det var Lasse Horne Kjældgaard, der inspirerede mig med titlen på sit foredrag: "Meningen med velfærdsstaten. Da litteraturen tog ordet - og politikerne lyttede". Jeg har gennemlæst *Socialrådgiveren* fra perioden, og jeg har talt med Alfred Dam, som er uddannet samtidig med Ole Hermansen og var mindst lige så aktiv som denne både i Socialrådgiverforeningen

og i bladet. Alfred Dam diskuterede ikke velfærdsstaten og kulturens betydning, men praktiserede det. I sin tid som leder af socialrådgiveruddannelsen i Århus 1961-66, var han med inspiration og støtte fra den engelske dramatiker Arnold Wesker ("Kultur til folket") med til at lave teater på arbejdspladserne og til at starte kulturuger i Århus.

Jeg har ikke talt med andre socialrådgivere fra perioden om emnet. Ved læsning af *Socialrådgiveren* kan jeg se, at der deltager en del socialrådgivere på skift i debatten, men Ole Hermansen er eneste gennemgående figur. I etikdiskussionen virker det som om, han er sin egen lille enmandshær!

Oluf Lauth og Villy Sørensen om velfærdsstaten

På Socialrådgiverforeningens årsmøde i 1959 talte Oluf Lauth, stifter af og forstander på Egmonthøjskolen, folkehøjskole for fysisk handicappede - ind i debatten om velfærdsstaten. Han indleder: "Velfærdsstaten er blevet et slagord. Det er et magisk ord, efterhånden et skældsord, som brugt for ofte i den politiske debat har mistet enhver fast formulering, hvad der jo gælder for de fleste skældsord. Lige meget, hvad der sker, og uden forskel om statsmagten er impliceret eller ej, så kan man rolig regne med, at velfærdsstaten får skylden, - i alt fald, hvis det er noget dårligt, der hænder."

Oluf Lauth runder af med, at omtale frygten for totalitarisme og Orwells 1984-profeti og siger med et glimt i øjet: "Big Brother var Hitler eller Stalin - og ikke H.C. Hansen eller Kampmann."

Umiddelbart efter refererer han fra Villy Sørensens essay "Velfærdsstat og personlighed" fra *Digtere og Dæmoner*, 1959: "Velfærdsstatens store fortjeneste er, at den ved at fjerne de sociale traumer fra menneskene, giver dem mulighed for at udvikle deres individuelle personlighed med dens særlige evner". Og han slutter: "Velfærdsstaten er den stat, der søger at yde sine medlemmer materiel sikkerhed." Forfatteren Villy Sørensen er den kunstner, der oftest udtaler sig og bliver refereret til i debatten om meningen med velfærdsstaten. Han er den kunstner, som sociale fagfolk henter argumenter hos, hvor enkelhed og sproglige formuleringer løfter diskussionen, og hvis humanisme og filosofiske overblik, man læner sig op af. Han har også sagt: "Velfærd behøver ikke være livets mening, fordi det er det højeste staten kan præstere." (Hug og Parade, 1960).

Oluf Lauth understreger, at det er forkert at tale om velfærdsstat, når det i virkeligheden handler om velfærdssamfund og demokrati. I sit lange oplæg på 11 tætte sider runder han af med at tale om misforhold mellem samfundsform og samfundsetik. Til allersidst: "Der er brug for en

mentalitetsændring hos alle og en forvandling af det sociale sindelag.”

”Samfundssind!” ville Mette Frederiksen formentlig sige i 2020!

Velfærdsstaten på godt og ondt

Det er let at finde artikler i *Socialrådgiveren*, som støtter velfærdsstatsprojektet. Det er en del af socialrådgivernes fælles faglige fundament.

Men *Socialrådgiveren* omtaler også kritikerne, men uden megen sympati. I 1957 er der en leder i *Socialrådgiveren* med titel ”Velfærdsstat – Genfærdsstat” om Hans Jørgens Lembourns konservative syn på velfærdsstaten. Forfatteren (og senere konservativ politiker) Hans Jørgens Lembourn var almindelig kendt for sin kritik af ”den umyndiggørende velfærdsstat”.

I 1959 kommer der en forsigtig kritik fra egne rækker ”Om selvmord og velfærdsstat”, seminaropgave af socialrådgiverstuderende Lise Gregor Mikkelsen (senere Hermansen). Hun konstaterer, at der er samme antal selvmord før og efter velfærdsstaten og konkluderer ved at spørge: ”folk har det bedre, men kan føle tomhed?”

I ”Hug og Parade”, 12 indlæg om velfærdsstaten og kulturen”, Fremad 1960 er der problematiserende artikler om velfærdsstat og individ med tidstypiske titler som de tre sidste: ”Den åndelige velfærdsstat” af Poul Henningsen, ”Ensrettet velfærd?” af Torben Agersnap og ”Eneren i fællesskabet” af Frederik Nielsen. Man bekymrer sig tydeligt for menneskets trivsel og individualitet, men også for demokratiets muligheder.

Men der er også mere optimistiske stemmer i debatten, når Hal Koch i ”Det uundgåelige specialistvælde?”, kommenterer, at redaktionen havde valgt titlen, og han ikke selv, betragtede et specialistvælde som uundgåeligt.

Sildeolie og kultur

Følgende er et billede på diskussionerne og det sociale miljø hos socialrådgiverne i perioden.

”Sildeolie og kultur” er overskriften til et kritisk indlæg om et weekendmøde i Esbjerg i foråret 1957. Socialrådgiverne diskuterer højlydt besøget på en fuldautomatiseret sildeoliefabrik. Mange er kritiske, og diskuterer relevansen af besøget, hvad skal socialrådgiverne på en sildeoliefabrik? Nogle forsøger at opklare en misforståelse om, at besøget ikke handlede om sildeolie, men om fuldautomatisering fulgt op af besøg på Esbjerg Højskole og foredrag af forstander Ivar Nørsgaard.

Der er mange dagordener i spil. Der bliver antydnet et modsætningsforhold mellem københavnere og jyder. Nogen taler nedladende om arrangementets ”skovfogedhygge”. Ole Hermansen afleverer i samme nummer et indspark, som han kalder ”Kulturolie”, hvor han fremhæver litterære diskussioner, som ballast for socialrådgiverne og omtaler en nødvendig kulturkamp, der vil foregå, uden at socialrådgiverne bemærker det!

I de hidsige kommentarer til weekendmødet i Esbjerg kan man mellem linjerne læse om socialrådgivernes forskellige faglige interesser: Nogle fokuserer på at lære arbejderne/klienternes arbejdsvilkår og historie at kende, andre lægger vægt på fagligt og socialt samvær, og andre igen er optaget af at løfte socialrådgivernes almene dannelse.

Etik i socialt arbejde

Som studerende havde Ole Hermansen i 1958 skrevet seminaropgave om etik i socialt arbejde, som var blevet trykt i *Socialrådgiveren*. Ole Hermansen har i hele perioden en føljeton kørende om etik i socialt arbejde, hvor han selv leverer det meste stof og i slutningen af 1962 annonceres weekendmøde på Hindsgaul Slot med årets tema ”Etik i socialt arbejde”.

Ole Hermansen er optaget af idealistiske sociale aktivister som Abbé Pierre og Danilo Dolci, hvis etiske grundlag og humanistiske tilgang til arbejdet er tydeligt. Han er i 1956 i praktik hos Abbé Pierre og skriver om det i bladet. Han anmelder bøger af Abbé Pierre og Danilo Dolci og omtaler og anbefaler et kommende møde med Danilo Dolci i København. – Etikdiskussionen handlede dengang som nu om individets værdighed, social retfærdighed, professionel integritet og medmenneskeligt ansvar. Ofte formuleret som kampen for menneskerettigheder og faren for klientgørelse og forbinder sig således med diskussionen om meningen med velfærdsstaten som mål eller middel. Ole Hermansen var stort set alene om at løfte etikdiskussionen i socialrådgiverkredsen, men blev inspireret af ligesindede uden for denne kreds som nævnt bl.a. Oluf Lauth og Villy Sørensen.

Litteraturen og forfatterne

Sidst i 50’erne og begyndelsen af 60erne er der forskellige mindre litterære bidrag i bladet, og det er der ikke noget nyt i. Men georgjeddes ”Vores lille Jesper” fra 1958, som handler om forfatterens søn, der lider af mongolisme, er en historie og ikke en sag. Den er skrevet af en kunstner og

humanist, og han slutter med at påpege sønnens behov for hjælp og siger: ”Den hjælp består simpelthen i, at han får lov til at være med.” Historien er en påmindelse til socialrådgiverne om, at kunstnerne kan bidrage med noget særligt, også inden for det sociale område. Og det følges op af Ole Hermansens anmeldelser i 1961 af skønlitterære bøger om sociale problemer.

Men det mest i bemærkelsesværdige og meget fyldige bidrag (næsten 14 sider), der bredte sig over to numre i 1958-59, har overskriften: ”Den sociale digtning i Danmark i perioden 1870-1900 i dens forhold til tidens sociale og politiske udvikling”. Artiklen er skrevet af socialrådgiverstuderende Jørgen Gammelgaard. Når man har læst artiklen, ville man ønske, man kunne spørge ham om, hvad der har drevet ham til at skrive så omfattende om periodens litteratur med socialrådgiverne som målgruppe?

Først skriver han om periodens politiske og sociale historie, som er kritisk og spændende læsning. Derefter om det moderne gennembrud, om Georg Brandes og Henrik Pontoppidan, om Martin Andersen Nexø m.fl. og om ”problemer, der bliver stillet til debat”. Det er især Pontoppidans sociale digtning fra 80’erne med skildringer af landarbejderbefolkningens hårde og slidsomme liv, som for alvor engagerer Jørgen Gammelgaard.

Jørgen Gammelgaard fremhæver, at der er megen social viden at hente i litteraturen. Og detaljer om Pontoppidans personlige historie tyder også på, at Jørgen Gammelgaard har ment, at nogle af forfatterne kunne bruges som filosofiske og politiske vejledere i en opbrudstid sidst i 50’erne, hvor efterkrigstiden slutter.

Film

”Mødrehjælpen” er en dansk dokumentarfilm fra 1942, som er instrueret af Carl Th. Dreyer efter eget manuskript og statsfinansieret.

Film var et moderne medie, som socialrådgiverne tidligt så muligheder i. Statens Filmcentral producerede film som en del af folkeoplysningen, og tidligere formand for Dansk Socialrådgiverforeningen, Margrethe Appel skrev om dem i *Socialrådgiveren* i begyndelsen af 50’erne.

Nogle eksempler på omtaler/anmeldelser af film i *Socialrådgiveren* fra 1959-61: To nye film om Kofoeds Skole produceret af Vanførefonden (1959), nye sociale film om ungdom af Barbro Boman og Tørk Haxthausen (1960) og Henning Carlsens: ”De gamle” (1961), som blev anmeldt af Alfred Dam (ansat i Statens Filmcentral i 1958).

De er alle film af høj kunstnerisk kvalitet og af instruktører med et navn. Filmene er både folkeoplysning og et kunstnerisk bidrag og støtte til det sociale område, som jo er et vigtigt emne i tiden. Og de er en modvægt til videnskabeliggørelse af socialt arbejde.

Julius Bomholt og hans visioner

Det er ikke socialrådgivernes egne folk, der står for hovedoplæggene til Årsmøderne i DS i disse år. Man henter politikere og toneangivende folk udefra. I 1959 er det som nævnt Oluf Lauth, forstander for Egmonthøjskolen, der taler om velfærdsstaten og i 1960, taler socialminister Julius Bomholt. Senere på året refereres et foredrag (9 sider) i Socialpolitisk Forening med Julius Bomholt om "Fremtidsperspektiver inden for socialpolitikken".

I følgende korte resumé af oplægget starter Bomholt med en skitse til en ny socialreform: Love om arbejde, sociale tryghedslove og omsorgslove for familien og individer. Tidligt i oplægget kommer et typisk fredeligt Bomholt citat: "Det sociale er den indbyrdes hjælpende virkelighed, der overhovedet gør et homogent samfund muligt." Og senere lidt mere militant: "Minus statssocialisme i de nordiske demokratier."

I Bomholts oplæg er følgende begreber gennemgående: Forhandling, tryghed og trivsel, økonomisk demokrati, arbejdet som et kollektiv og samarbejdsudvalg. Han fremhæver vigtigheden af SFI's og mentalhygiejnisk forskning om samarbejdsudvalg.

Bomholt (tidl. undervisningsminister) tænker på tværs af fag og mener, at al moderne socialpolitik også har et element af pædagogik.

Bomholt giver et overblik og situationsrapport fra det sociale landskab, som både spejler den gamle verden og fremtiden. Følgende er en slags opremsning: "Det er svært at få ny lov om husbond og medhjælper vedtaget. - Flere på forsikring og færre på forsorg. - De seneste år er samtlige forsikringslove ændret og forbedret. - Forbedret FP og flere fra IP til revalidering. - Kommunalt kursus for hjemmehjælpere, mål: "længst muligt i eget hjem". - Mangel: professorat i gerontologi. - Om forhandlingerne med sygekasserne og om ændringerne: citat: "så meget om en krig der ikke var en krig." - Revalidering er løftestang til, at "fattigstempleet" i forsorg fjernes i Danmark, som de sidste i Vesteuropa. - Moderne forsorgspolitik: individualiseret hjælp. - Forebyggende børneforsorg tiltrængt, inkl. daginstitutioner. Mål: daginstitutioner på lige fod med skoler. - Brug for større kommuner eller mere samarbejde."

Det er helt utroligt, hvad der blev gennemført af lovgivning på det sociale område i Bomholts tid

som socialminister (1958-61). Det var forarbejdet til socialreformen i 70'erne.

Oplægget viser tydeligt, at Bomholt var en politiker med et stort overblik og samtidig tæt på det nære. Bomholt var tro over for det, han kom af og kendte til, når han bekymrede sig for tjenestefolks elendige vilkår på landet. Og man forstår godt, at folk, der har mødt og samarbejdet med Bomholt, var glade for ham og syntes, han havde format!

Apropos Bomholts format: Julius Bomholt skabte institutioner som Socialforskningsinstituttet (1958) og Statens Kunstfond (1964), som har og har haft overordentlig stor betydning, og hvis praksis jævnligt diskuteres højlydt i offentligheden.

Bomholt slutter sit oplæg med at understrege behovet for bedre uddannet personale inden for det sociale. Hans ønsker, som tidligere nævnt, en reform af socialrådgiveruddannelsen, og Den sociale Skole som læreanstalt på linje med andre læreanstalter, dvs. med grunduddannelse og kandidatgrad. Og slutter sit lange foredrag med: ”Den sociale Skole skal frem i lyset”.

Mens han stadig var socialminister, og et år før han blev kulturminister, plæderede Bomholt for et helhedsperspektiv og lancerede et slogan i en artikel i *Verdens Gang* i 1960: ”Socialpolitik er også kulturpolitik.”

”Det nødvendige og det unyttige”

I perioden 1959-62 diskuteres i *Socialrådgiveren* formål og retning for socialrådgivernes videreuddannelse, tematiseret som ”Det nødvendige og det unyttige”, hvor effektivitet stilles over for dannelse.

Lederen fra august 1959 underskrevet Red. kan på baggrund af bekymring ved specialisering og tab af helhedssyn kort opsummeres som: Læs litteratur og bliv klogere på mennesker og klienter. Og citat: ”indbildningskraften er det moralsk godes vigtigste værktøj (Shelley)”.

Og fra lederen september 1962 underskrevet ”g”: ”Effektiviteten af vores uddannelse drøftes med en hidsighed uden lige, og de praktisk anlagte ivrer for flere fag, således at vi får mulighed for at inddele vores hjerner i skuffer, der rummer korte og klare anvisninger på fremgangsmåder i forbindelse med snart sagt alle tænkelige problemer, vi måtte komme ud for i vores arbejde. Disse praktisk anlagte kolleger er erklærede modstandere af alt, hvad de anser for unødvendigt, og det synes frem for alt de menneskeligt udviklende fag at være. Det er helt i tidens stil. Åndsfagene trækker det korteste strå”.

Tonen over for nogle af kollegerne er meget kritisk i den sidste leder. Eva Gredal var formand og Ole Hermansen ansvarshavende redaktør for begge numre, og de må derfor være indforståede med lederne, men om de er forfattere til lederne, vides ikke.

Det virker ikke som om, de to fløje i socialrådgivergruppen har nærmet sig hinanden i perioden, men med en ny socialminister i 1961 trækker realiseringen af en ny videreuddannelse ud, og diskussionen blandt socialrådgiverne glider over på andre emner som revalidering, socialreformkommission og kommende socialreform.

Skift til forskning

Da Harald Rasmussen, der har en kandidatgrad i socialt arbejde fra DDR, overtager redaktørposten i 1963, sker der et fokusskift. Han starter sin redaktørtid med et tydeligt fingeraftryk med temanummer om forskning, og blandt bidragene er artiklen ”Forskning og socialrådgivere” af sociolog Erik Høegh, som var lærer på DsH, Kbh. En anden af skolens lærere psykolog Wulff Feldmann skriver om ”Nogle forskningsmetnologiske problemstillinger”, rektor Robert Watt Boolsen bakker op med artikel om undervisning og forskning, og Socialforskningsinstituttets direktør Henning Friis giver interview om social og kommunal forskning. Det er et flot nummer. Det virker som et bevidst fokusskift fra den nye redaktion, samtidig med at diskussionen om velfærdsstaten og kunsten stilner af i bladets spalter.

Emnet var velbegrunderet, for forskningsdiskussionen blandt socialrådgivere var forsømt og blev oftest kun genoplivet i diskussionen om socialrådgivernes videreuddannelse/kandidatgrad.

Vi er i Eva Gredals formandstid (1959-67) og med hendes pragmatisme, optagethed af en kommende socialreform og hendes engagement i socialrådgivernes efter- videreuddannelse, har hun sikkert ikke haft noget imod et fokusskift til noget mere handlingsorienteret.

Slut i 1963 og efterdønninger i 70'erne

I lederen 1963 nr. 2 omtaler Ole Hermansen en pause i kultur- og socialpolitik pga. ”landets aktuelle økonomiske situation” og slutter helt i Bomholts ånd: ”I øvrigt er denne opdeling i kulturelt og socialt kunstig, idet det sociale er del af det kulturelle og omvendt med gensidig påvirkning og afhængighed”. En form for konklusion og opsummering henvendt til socialrådgiverne.

Samme år i sommeren 1963 var Ole Hermansens medarrangør af det første nordiske

socialrådgiverseminar, som blev afholdt på Krogerup Højskole. Samtidig blev Socialrådgiverforeningens 25 års jubilæum fejret, og det hele slutter med en musikaften med professor Herman D. Koppel - sådan! Hvis ikke dette var Ole Hermansens egen opfindelse, må det have glædet ham med hans engagement i kulturel dannelse!

I 70'erne gled diskussionen om velfærdsstaten nye steder hen. Man var optaget af den nye socialreform, af finansiering, organisering, af skøn og klienternes rådgivningsmuligheder. Men på den udogmatiske del af venstrefløjten, i kollektivbevægelsen og blandt kunstnere havde man et slogan, der lød: "Den bedste socialpolitik er kulturpolitik".

I 80'erne taler man om kultur i socialt arbejde

Dem vi husker bedst, er Frontløberne og deres efterfølgere fra slutfirserne i Århus med Uffe Elbæk som igangsætter, og de eksisterer stadig. De har overlevet, har selv sat rammen og er stadig en stor inspiration for andre projektmagere..

I 1985 udkom bogen "Brug kulturen i socialt arbejde: kulturelle aktiviteter i opsøgende og forebyggende socialt arbejde i boligområder", skrevet af tre socialrådgivere på Årskursus i København: Mette Juel Hansen, Ella Dahl Jacobsen og Marianne Linér og udgivet af Socialpolitisk Forlag. En praktisk bog der henvender sig til socialarbejdere, der arbejder på tværs af forvaltninger og tæt på og sammen med folk og de folkelige fællesskaber. Til slut skriver de: "holde liv i det der lever og sætte liv i det potentielle." Det er smukt og formuleret ind i diskussionen om klientgørelse, og før ressourcetænkningen blev manualiseret. Men der er i forhold til diskussionen om velfærdsstaten og kulturens rolle sket et skift, for nu tales primært om kultur som middel og ikke i sin egen ret.

Ole Hermansens særlige indsats

Da politikerne og forfatterne i 1957 og fremad, diskuterer velfærdsstaten som mål og middel, var målet, at borgerne fik social sikkerhed og kulturel dannelse, som forudsætning for at udvikle sig til aktive demokratiske borger. I *Socialrådgiveren* refereres ikke direkte til diskussionen, men et par steder omtales den indirekte og i generelle vendinger.

Gennem 6 år (1957-63) yder Ole Hermansen en stor indsats for at gøre socialrådgiverne

opmærksomme på kunstens betydning som en del af fundamentet for socialrådgivernes faglighed. Ole Hermansen støtter sig til socialminister Julius Bomholt, som havde udgivet *Mennesket i centrum* i 1953, hvor Bomholt kobler velfærdsstat med kulturen. Ole Hermansen følte sig bakket op af Bomholt, der med studieordningen fra 1961 og de store planer for Den sociale Højskole som en Social Lærestanstalt, forstod vigtigheden af mere uddannelse til velfærdsstaten praktiskere.

I *Socialrådgiveren* er det Ole Hermansen, der taler om socialrådgivernes utilstrækkelige faglige forudsætninger. Det gør han primært ved at inspirere socialrådgiverne gennem omtale af litteratur, film og først fremmest ved igen og igen at diskutere nødvendigheden af fælles faglig etik i socialt arbejde, ikke som tjekliste, men som en konstant og fortløbende diskussion.

I 1963 sker der så et redaktionelt skift fra diskussion af kunst til diskussion af videnskab.

Da socialrådgiveruddannelsen blev startet i 1937 støttede den sig til især amerikansk og engelsk tradition, hvor uddannelsen hørte under det filosofiske fakultet. Det var vigtigheden af den oprindelseshistorie, som Ole Hermansen pegede på.

Socialrådgiveruddannelsen i Danmark var fra starten især præget af jurister og læger og først senere også af psykologer. Socialrådgiveruddannelsen havde i 1957 tyngde i samfunds- og naturvidenskab, og i mindre grad i filosofi og humaniora.

Men da Årskursus for socialrådgivere blev startet i 1968 og kom i gang i 1969, var det med socialrådgiver Grethe Sørensen som leder. På det tidspunkt var Ole Hermansen i 1966 blevet rektor på socialrådgiveruddannelsen i Århus, og han har været med til at pege på Grethe Sørensen som leder. Hun havde i 1952 været på videreuddannelse i USA og havde den amerikanske filosofiske tradition inden under huden. Hun stod for alt det, Ole Hermansen havde efterlyst i socialrådgiverfaget 10 år tidligere, og hun blev leder af årskursus i næsten 20 år fra 1968/69, til hun gik på pension i 1987.

Gennem 30 år sørgede Ole Hermansen for, at det humanistiske spor i uddannelsen blev plejet!

Halve svar på de indledende spørgsmål

Diskuterede socialrådgiverne meningen med velfærdsstaten, og knyttede de forbindelse mellem socialt arbejde og litteraturen og kunsten? Lyttede socialrådgiverne til forfatterne/kunstnerne?

Socialrådgiveren rummer ingen artikler af socialrådgivere om velfærdsstaten som mål eller middel.

Man diskuterer ikke velfærdsstaten principielt, formulerer i det store hele ikke kritik af velfærdsstatsprojektet, bidrager højst med et par forsigtige spørgsmål.

Socialrådgiverne arbejder hårdt på at bidrage til velfærdsstatens realisering ved fagligt at kvalificere sig. Størstedelen af periodens faglige artikler vedrører socialfaglige og socialpolitiske emner. De socialfaglige artikler fylder mest. Der er masser af artikler om nye metoder i socialt arbejde. De socialpolitiske artikler påpeger mangler i velfærdsstaten, foreslår udbygning af den eksisterende hjælp og ideer til nye organisatoriske og lovgivningsmæssige tiltag.

Lasse Horne Kjældgaard siger, at omkring 1970 er der skabt konsensus omkring velfærdsstaten, som alle Folketingets partier nu har bidraget til. Man var enige om, at velfærdsstaten var kommet for at blive.

For socialrådgiverne var velfærdsstatsprojektet ikke til diskussion, men det fundament de stod på og skulle bidrage til. Socialrådgiverne opfattede sig som velfærdsstatens medarbejdere, og overlod de principielle diskussioner til andre mere uafhængige fagpersoner, kunstnere og politikere. Men socialrådgivere kunne lytte med og hente viden og ideer fra humanistiske og filosofiske kilder, og måske lod de sig fagligt inspirere af forfattere og andre kunstnere?

De bemærkelsesværdigt lange, fyldige og grundige artikler i *Socialrådgiveren* i perioden bl.a. oplægget af Oluf Lauth (11 sider), Jørgen Gammelgaards artikel (14 sider) og Julius Bomholts oplæg (9 sider) viser en bladredaktion, der tager ansvar for oplysning og vidensformidling til fagfæller og således giver socialrådgiverne mulighed for at være aktive og medlevende i tidens diskussioner. Forfatterne og redaktionen må have ment, at man godt måtte give sig god tid og tage plads, når det var vigtige emner. Dengang var idealet ikke at være hurtig og kvik, men at vide og ville.

Nu - og hvad så?

I dag hører vi ikke om politikere, der søger råd hos forfatterne, når de skal tænke over tidens store udfordringer. Det gjorde man faktisk for 60 år siden, viser Lasse Horne Kjældgaard. En af Lasse Horne Kjældgaards pointer er, at diskussionen om velfærdens mål i det store hele ophørte omkring 1980. Fra da af erstattes den af en diskussion om, hvordan vi kan få råd til al den velfærd. Fra da af opfattes velfærdsstaten som et mål i sig selv, ikke som et middel til andre mål.

Er det rigtigt?